

ПОД- СЕКЦИЯ 15. Экономика и управление народным хозяйством

Щепак В. В., к.т.н., доцент

Чернявська К. Ю., магістрантка

Полтавський національний технічний університет

імені Юрія Кондратюка

ОСНОВНІ АСПЕКТИ РАЦІОНАЛЬНОГО ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ РЕСУРСІВ

Ключові слова: земельні ресурси, раціональне використання, сільськогосподарське виробництво.

Одним з головних питань, яке потребує вирішення на шляху забезпечення сталого розвитку сільського господарства, є раціональне землекористування. Земля є головним засобом виробництва для будь-якого суб'єкта аграрного господарювання, а її раціональне використання – основою для одержання ним високих результатів діяльності.

Проблема раціонального використання земельних ресурсів є однією з найактуальніших для агропромислового виробництва і викликає необхідність дослідження та узагальнення її теоретичних аспектів.

Земля як засіб виробництва має ряд специфічних відмінностей, які суттєво відрізняють її від інших засобів виробництва. Земля є продуктом природи і може виступати засобом виробництва. Виокремлено принципи раціонального використання земель: пріоритет сільськогосподарського використання земель; забезпечення високої ефективності використання земель; забезпечення кругообігу органічних речовин; охорона земель; покращення стану земель [1, 91].

Таким чином, розмір землекористувань сільськогосподарського господарства є одним з факторів, що впливають на ефективність виробництва. Тому необхідно мати раціональні розміри землеволодінь, що на сучасному етапі розвитку продуктивних сил сприяють підвищенню ефективності

виробництва [2, 15].

При утворенні нових або реорганізації існуючих сільськогосподарських підприємств важливо, щоб земля надавалась їм в оптимальних розмірах. Практика показує, що в основі розрахунку оптимальної площі лежать вимоги раціональної побудови і ведення господарства, без врахування яких неможливо правильно організувати територію і виробництво.

Найважливішими з них є:

– стійкий розвиток будь-якого землекористування можливий тільки на основі розширеного відтворення. У сільськогосподарському підприємстві повинні бути створені умови для постійного підвищення родючості ґрунтів, оскільки по іншому не можна досягти росту врожайності культур і продуктивності угідь, засобів захисту рослин, сільськогосподарської техніки.

– для зниження різного роду затрат землекористування повинне по можливості розташовуватися на одному земельному масиві, мати правильну форму, раціональну конфігурацію з екологічно обґрунтованим розміщенням меж і розташуванням господарського центру ближче до середини ділянки [3, 34].

Також розмір землекористування сільськогосподарського підприємства залежить від виробничого напрямку господарства; природних умов, що характеризуються родючістю ґрунтів, віддаленістю від господарських центрів; наявністю і станом дорожньої мережі, умовами розселення і т. п.

Тип землекористування господарства прямо впливає на його розміри і склад угідь. Господарства, що спеціалізуються на рільництві, у складі сільгоспугідь мають переважно ріллю. У тваринницьких господарствах – це пасовища і сінокоси, в садово – і виноградарських – багаторічні насадження. Господарства, які спеціалізуються по овочівництву, через велику трудомісткість виробництва за інших рівних умов по площі будуть значно менші господарств, які займаються вирощуванням зернових [4].

Склад угідь, розмір сільгосппідприємств і їх спеціалізація залежить від місця їх розташування стосовно ринків збуту. Приміські господарства в першу чергу спеціалізуються на виробництві картоплі, овочів, фруктів, ягід, молока і м'яса, тобто тих видів продукції, що є малотраспортабельними і користуються підвищеним попитом у населення. Тому вони, як правило, будуть мати невеликі площі землі. В них буде розвиватися тепличне і парникове господарство для виробництва ранніх овочів, ягід, зелені, квітів, грибів. У сировинних зонах промислових підприємств (цукрових, спиртових заводів), які переробляють сільськогосподарську продукцію, будуть переважати господарства, які вирощують відповідну сировину і мають достатньо велику площу землі [5, 19].

Сприятливі природні умови, висока родючість ґрунтів, добра окультуреність земель сприяють одержанню з одиниці площі більшої кількості продукції. Тому рівні по обсягах виробництва господарства з кращими землями будуть мати меншу площу, ніж ті які знаходяться в складних природних умовах. Крім того, підприємства з більш родючими землями є, як правило, інтенсивними і високотоварними, тому що кращі по якості землі дають більшу віддачу при вирощуванні високоприбуткових, трудомістких культур.

Більшість науковців вважають, що самостійне господарювання у рослинництві на площах 20-50 га не дозволяє створити мінімально необхідні сівозміни. З урахуванням світового досвіду, для того, щоб використовувати увесь необхідний спектр новітніх технологій та машин як для виробництва, так і для остаточної переробки сировини на кінцеву продукцію, потрібна земельна площа від 2 до 7 тис. га. Менші розміри, відповідно, погіршують рентабельність ведення сучасного екологічного раціонального виробництва, яке об'єктивно має поєднувати рослинництво з тваринництвом. Найвищу ефективність забезпечують сільськогосподарські підприємства, площа сільськогосподарських угідь в яких перевищує 5 тис. га. У фермерських

господарствах збільшення площі ріллі з 50 до 400 і 900 га підвищує комплексний коефіцієнт використання технічних засобів з 0,16 до 0,88 і 0,91, а відповідно, й значно знижується собівартість продукції [6, 173].

Таким чином, оптимізація площ землекористування має прямий вплив на ефективність виробництва сільськогосподарських підприємства. Встановлення раціональних розмірів площ землі, які використовуються у сільському господарстві, є важливою складовою організації й підвищення ефективності виробництва, яку необхідно враховувати при розробці напрямів його розвитку.

ЛІТЕРАТУРА

1. Мицай М. А. Теоретичні основи землевпорядного проектування: курс лекцій / Мицай М. А. – Л.: Львівський держ. с.-г. інститут, 2005. – 91 с.
2. Марсель-Веселяк В. Я. Оптимальні розміри сільськогосподарських формувань промислового типу в Україні / В. Я. Марсель-Веселяк // Економіка АПК. – 2008. – №3. – С. 13-24.
3. Данкевич А. Є. Оптимальні розміри сільськогосподарських землекористувань промислового типу в Україні / А. Є. Данкевич // Економіка АПК. – 2008. – № 9. – С. 34.
4. Макаренко Ю. П. Встановлення оптимальних розмірів сільськогосподарських підприємств як основної складової організації й підвищення ефективності виробництва [Електронний ресурс] / Ю. П. Макаренко. – Режим доступу: <http://nauka.kushnir.mk.ua/?p=33793>.
5. Месель-Веселяк В. Я. Підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва / В.Я. Месель-Веселяк // Економіка АПК. – 2005. – № 6. – С. 17-26.
6. Економічне обґрунтування раціональних розмірів сільськогосподарських підприємств: теорія та практика / Андрій Олександрович Гуторов. – Харків: «Міськдрук». – 2012. – 377 с.